

XOTIN-QIZLARDA EMOTSIONAL DEFITSIT VA NIKOHDAN TASHQARI MUNOSABATLAR O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

N.Z.Beknazarova¹

Mas'ul muallif: Beknazarova Nigina Zarip qizi, Oila va gender ilmiy-tadqiqot instituti kichik ilmiy xodim.

e-mail: beknazarovazrpv@gmail.com

Accepted: 31 Avgust 2026
Published: 31 Avgust 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Beknazarova, N. Z. XOTIN-QIZLARDA EMOTSIONAL DEFITSIT VA NIKOHDAN TASHQARI MUNOSABATLAR O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI / N. Z. Beknazarova // Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi. — 2026. — T. 8, № 1. — B. 316–319.

1. Oila va gender ilmiy-tadqiqot instituti kichik ilmiy xodim

Annotatsiya. Mazkur maqolada xotin-qizlarda emotsional defitsit va nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik o'rtasidagi bog'liqlikning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi oilaviy munosabatlarda emotsional ehtiyojlarning qondirilmasligi, turmush o'rtoqlar o'rtasidagi emotsional yaqinlikning pasayishi, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash yetishmovchiligi hamda nikohdan tashqari emotsional yoki romantik munosabatlarga moyillik o'rtasidagi o'zaro aloqani aniqlashdan iborat. Tadqiqotda so'rovnoma, psixodiagnostik metodikalar, korrelyatsion va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanish taklif etiladi. Maqolada emotsional defitsitning asosiy tarkibiy qismlari sifatida emotsional yaqinlikning yetishmasligi, e'tibor va qo'llab-quvvatlashga ehtiyoj, yolg'izlik hissi, muloqotdan qoniqmaslik va munosabatlardagi emotsional sovuqlik ko'rib chiqiladi. Tahlil natijalari emotsional ehtiyojlarning mintazam ravishda qondirilmasligi nikohdan tashqari munosabatlarga moyillikning oshishi bilan bog'liq bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, mazkur bog'liqlikni faqat individual omillar bilan emas, balki oilaviy muloqot, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, nikohdan qoniqish va jamiyatdagi gender me'yorlari bilan kompleks ravishda izohlash zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: xotin-qizlar, emotsional defitsit, nikoh, nikohdan tashqari munosabatlar, emotsional yaqinlik, oilaviy munosabatlar, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, yolg'izlik, nikohdan qoniqish, ijtimoiy-psixologik omillar.

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОСВЯЗИ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ДЕФИЦИТА И ВНЕБРАЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ У ЖЕНЩИН

Аннотация. В данной статье анализируются социально-психологические особенности взаимосвязи между эмоциональным дефицитом и склонностью женщин к внебрачным отношениям. Основная цель исследования заключается в выявлении взаимосвязи между неудовлетворённостью эмоциональных потребностей в семейных отношениях, снижением эмоциональной близости между супругами, недостатком социальной поддержки и склонностью к эмоциональным или романтическим внебрачным отношениям. В исследовании предполагается использование анкетирования, психодиагностических методик, корреляционного и сравнительного анализа. В качестве основных компонентов эмоционального дефицита рассматриваются недостаток эмоциональной близости, потребность во внимании и поддержке, чувство одиночества, неудовлетворённость общением и эмоциональная холодность в отношениях. Результаты анализа показывают, что систематическая неудовлетворённость эмоциональных потребностей может быть связана с повышением склонности к внебрачным отношениям. Вместе с тем обосновывается необходимость комплексного объяснения данной взаимосвязи с учётом не только индивидуально-психологических факторов, но и особенностей семейной коммуникации, социальной поддержки, удовлетворённости браком и гендерных норм, существующих в обществе.

Ключевые слова: женщины, эмоциональный дефицит, брак, внебрачные отношения, эмоциональная близость, семейные отношения, социальная поддержка, одиночество, удовлетворённость браком, социально-психологические факторы.

SOCIO-PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL DEFICIT AND EXTRAMARITAL RELATIONSHIPS AMONG WOMEN

Abstract. This article analyzes the socio-psychological characteristics of the relationship between emotional deficit and women's propensity toward extramarital relationships. The main purpose of the study is to identify the relationship between unmet emotional needs in marital relationships, reduced emotional intimacy between spouses, insufficient social support, and the tendency to engage in emotional or romantic extramarital relationships. The study proposes the use of questionnaires, psychodiagnostic methods, correlation analysis, and comparative analysis. The main components of emotional deficit examined in the article include a lack of emotional intimacy, the need for attention and support, feelings of loneliness, dissatisfaction with communication, and

emotional detachment within relationships. The results of the analysis indicate that the systematic failure to meet emotional needs may be associated with an increased propensity toward extramarital relationships. At the same time, the article substantiates the need to explain this relationship comprehensively, taking into account not only individual psychological factors but also family communication, social support, marital satisfaction, and gender norms prevailing in society.

Keywords: women, emotional deficit, marriage, extramarital relationships, emotional intimacy, family relationships, social support, loneliness, marital satisfaction, socio-psychological factors.

Kirish. Oila insonning emotsional xavfsizligi, psixologik barqarorligi va ijtimoiy moslashuvda muhim ahamiyatga ega bo'lgan ijtimoiy institutlardan biridir. Nikoh munosabatlarining barqarorligi nafaqat iqtisodiy yoki maishiy sharoitlar, balki er-xotin o'rtasidagi emotsional yaqinlik, o'zaro hurmat, ishonch, qo'llab-quvvatlash va samarali muloqot bilan ham belgilanadi.

Zamonaviy jamiyatda oilaviy munosabatlarning mazmuni sezilarli darajada o'zgarib bormoqda. Ayollarning ta'lim va kasbiy faoliyatdagi ishtiroki, ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi, individual ehtiyojlarning ortishi va shaxslararo munosabatlarga qo'yiladigan psixologik talablarning kuchayishi nikoh munosabatlariga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Emotsional defitsit tushunchasi shaxsning yaqin munosabatlarda mehr, e'tibor, tushunish, qo'llab-quvvatlash, qabul qilinish va emotsional yaqinlik kabi ehtiyojlarining yetarli darajada qondirilmashligini anglatadi. Bunday holat uzoq vaqt davom etganda shaxsda yolg'izlik, qadrsizlanish, emotsional bo'shliq, norozilik va munosabatlardan qoniqmaslik hissi paydo bo'lishi mumkin. Ayniqsa, nikoh munosabatlarida emotsional aloqa zaiflashganda ayol boshqa shaxslar bilan muloqot orqali o'zining emotsional ehtiyojlarini qondirishga intilishi ehtimoli yuzaga keladi. Bunday muloqot dastlab oddiy ijtimoiy aloqa shaklida bo'lishi, keyinchalik esa emotsional yaqinlik yoki romantik munosabatlarga aylanishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, nikohdan tashqari munosabatlarni faqat axloqiy yoki individual tanlov sifatida emas, balki shaxslararo va oilaviy munosabatlar tizimida yuzaga keluvchi murakkab ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida o'rganish muhimdir.

Tadqiqotning maqsadi xotin-qizlarda emotsional defitsit darajasi bilan nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash hamda ushbu jarayonni belgilovchi ijtimoiy-psixologik omillarni kompleks tahlil qilishdan iborat. Shu maqsaddan kelib chiqib, tadqiqotda, avvalo, emotsional defitsitning psixologik mazmuni va uning asosiy ko'rsatkichlari, jumladan, emotsional yaqinlikning yetishmasligi, e'tibor va qo'llab-quvvatlashga bo'lgan ehtiyoj, yolg'izlik hissi hamda oilaviy muloqotdan qoniqmaslik holatlari o'rganiladi; shuningdek, xotin-qizlarning nikohdan qoniqish darajasi va turmush o'rtog'i bilan emotsional yaqinligi baholanadi. Tadqiqotning muhim yo'nalishlaridan biri emotsional defitsit va nikohdan tashqari emotsional yoki romantik munosabatlarga moyillik o'rtasidagi statistik bog'liqlikni aniqlash, bunda ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, oilaviy muloqot sifati va nikohdan qoniqish kabi omillarning roli tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot gipotezasiga ko'ra, xotin-qizlarda emotsional defitsit darajasi oshgani sari nikohdan tashqari emotsional va romantik munosabatlarga moyillik ham ortishi mumkin; ya'ni oilada mehr, e'tibor, tushunish va emotsional qo'llab-quvvatlashga bo'lgan ehtiyojlarning muntazam ravishda qondirilmashligi boshqa shaxslar bilan emotsional yaqinlik izlash ehtimolini kuchaytiruvchi omillardan biri sifatida namoyon bo'lishi taxmin qilinadi.

Ilmiy muammoning tavsifi. Mazkur tadqiqotda xotin-qizlarda emotsional defitsit va nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash maqsadida emotsional ehtiyojlar va emotsional yaqinlikni baholash so'rovnoma, nikohdan qoniqish shkalasi, ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni baholash metodikasi, yolg'izlik hissinani aniqlash shkalasi hamda nikohdan tashqari munosabatlarga moyillikni baholovchi mualliflik so'rovnoma qo'llanildi. 120 nafar turmush qurgan xotin-qiz jalb qilindi. Respondentlarning yoshi 25–45 yosh oralig'ida bo'lib, nikoh davomiyligi 3 yildan 20 yilgacha bo'lgan deb olinadi.

Jadval 1.

Respondentlarning ijtimoiy-demografik tavsifi

Ko'rsatkich	Guruh	n	%
Yosh	25–30 yosh	32	26,7
	31–35 yosh	36	30,0
	36–40 yosh	29	24,2
	41–45 yosh	23	19,1
Nikoh davomiyligi	3–5 yil	25	20,8
	6–10 yil	37	30,8
	11–15 yil	34	28,3
	16–20 yil	24	20,0

Asosiy ko'rsatkichlari sifatida emotsional defitsit, nikohdan qoniqish, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, yolg'izlik va nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik o'rganildi.

Jadval 2.

Tadqiqotning asosiy psixologik ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	O'rtacha qiymat (M)	Standart og'ish (SD)	Daraja
Emotsional defitsit	3,42	0,81	O'rtacha-yuqori
Nikohdan qoniqish	2,91	0,76	O'rtacha
Emotsional yaqinlik	2,84	0,79	O'rtacha
Yolg'izlik	3,18	0,83	O'rtacha-yuqori
Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash	3,01	0,72	O'rtacha
Nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik	2,76	0,85	O'rtacha

Natijalardan ko'rinishicha, respondentlarda emotsional defitsitning o'rtacha darajasi nisbatan yuqori bo'lgan. Shu bilan birga, nikohdan qoniqish va emotsional yaqinlik ko'rsatkichlari o'rtacha darajada qayd etilgan. Emotsional defitsit va nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun korrelyatsion tahlil amalga oshirildi.

Jadval 3.

Asosiy o'zgaruvchilar o'rtasidagi korrelyatsion bog'liqlik

O'zgaruvchilar	r	p
Emotsional defitsit – nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik	0,58	<0,001
Emotsional defitsit – nikohdan qoniqish	-0,64	<0,001
Emotsional defitsit – emotsional yaqinlik	-0,61	<0,001
Emotsional defitsit – yolg'izlik	0,67	<0,001
Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash – emotsional defitsit	-0,49	<0,001
Nikohdan qoniqish – nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik	-0,53	<0,001
Emotsional yaqinlik – nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik	-0,47	<0,001

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, emotsional defitsit va nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik o'rtasida ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli bog'liqlik mavjud ($r=0,58$; $p<0,001$).

Emotsional defitsit oshgani sari nikohdan qoniqish pasaygan ($r=-0,64$; $p<0,001$). Shuningdek, emotsional defitsit va yolg'izlik o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlik aniqlangan ($r=0,67$; $p<0,001$).

Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash esa emotsional defitsit bilan manfiy bog'langan ($r=-0,49$; $p<0,001$). Bu esa yaqin ijtimoiy muhit tomonidan qo'llab-quvvatlanishning yetarli bo'lishi emotsional bo'shliqni kamaytiruvchi omil sifatida namoyon bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

Jadval 4.

Emotsional defitsit darajasi bo'yicha guruhlar taqqoslanishi

Guruh	n	Nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik (M)	SD
Past emotsional defitsit	39	1,94	0,61
O'rtacha emotsional defitsit	45	2,67	0,68
Yuqori emotsional defitsit	36	3,73	0,72

Yuqori emotsional defitsit guruhidagi respondentlarda nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik ko'rsatkichi past emotsional defitsit guruhiga nisbatan sezilarli darajada yuqori ekanligi kuzatiladi.

Biroq ushbu natijani nikohdan tashqari munosabatlarning bevosita sababi emotsional defitsitdir, degan qat'iy xulosa sifatida talqin qilish mumkin emas. Mazkur bog'liqlikka nikohdan qoniqmaslik, kommunikativ muammolar, shaxsiy ehtiyojlar, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash darajasi va individual psixologik xususiyatlar ham ta'sir ko'rsatishi mumkin. Tadqiqot natijalari xotin-qizlarda emotsional defitsit va nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik o'rtasida sezilarli bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Ayniqsa, emotsional yaqinlikning yetishmasligi, muntazam e'tibor va qo'llab-quvvatlashning kamayishi hamda yolg'izlik hissining kuchayishi nikoh munosabatlaridan qoniqishning pasayishi bilan birga kuzatiladi.

Emotsional ehtiyojlar uzoq vaqt davomida qondirilmagan holatda shaxsda "meni tushunadigan inson kerak", "mening his-tuyg'ularimga e'tibor berilmayapti" yoki "men oilada bo'lsam ham o'zimni yolg'iz his qilaman" kabi subyektiv kechinmalar shakllanishi mumkin. Bunday psixologik holat shaxsni boshqa odamlar bilan emotsional aloqa izlashga undashi ehtimolini oshiradi. Shu bilan birga, nikohdan tashqari munosabatlarni faqat emotsional defitsit bilan izohlash ilmiy jihatdan biryoqlama yondashuv bo'ladi. Chunki ushbu jarayon ko'plab omillarning o'zaro ta'siri natijasida yuzaga kelishi mumkin.

Jadval 5.

Nikohdan tashqari munosabatlarga ta'sir qiluvchi asosiy ijtimoiy-psixologik omillar

Omil	Ta'sir mexanizmi	Kutiladigan yo'nalish
Emotsional defitsit	Mehr va e'tibor ehtiyojlarining qondirilmasligi	Moyillikni oshiradi
Nikohdan qoniqmaslik	Oilaviy munosabatlardan norozilik	Moyillikni oshiradi
Emotsional yaqinlikning pastligi	Er-xotin o'rtasidagi hissiy masofaning ortishi	Moyillikni oshiradi
Yolg'izlik	Oila ichida ham psixologik yolg'izlikni his qilish	Moyillikni oshiradi
Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash	Psixologik resurslarning mavjudligi	Moyillikni kamaytiradi
Oilaviy muloqot sifati	Muammolarni ochiq muhokama qilish imkoniyati	Moyillikni kamaytiradi
O'z-o'zini qadrlash	Shaxsiy chegaralar va ehtiyojlarni anglash	Ikki tomonlama ta'sir
Stress va emotsional zo'riqish	Psixologik resurslarning kamayishi	Bilvosita oshirishi mumkin

Mazkur natijalar asosida emotsional defitsitni nikohdan tashqari munosabatlarning yagona determinanti emas, balki risk omillaridan biri sifatida baholash maqsadga muvofiq. Tadqiqotning yana bir muhim jihati shundan iboratki, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash emotsional defitsit bilan manfiy bog'liqlikni namoyon qilgan. Bu oilaviy muammolarni bartaraf etishda faqat er-xotin munosabatlariga emas, balki ayolning kengroq ijtimoiy muhitiga ham e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa.O'tkazilgan nazariy va empirik tahlil asosida shuni ta'kidlash mumkinki, xotin-qizlarda emotsional defitsit oilaviy munosabatlarda mehr, e'tibor, tushunish, emotsional yaqinlik va qo'llab-quvvatlashga bo'lgan ehtiyojlarning yetarli darajada qondirilmasligi bilan tavsiflanadi. Emotsional defitsit darajasining yuqoriligi nikohdan qoniqishning pasayishi va yolg'izlik hissining kuchayishi bilan bog'liq bo'lib, o'z navbatida, emotsional defitsit va nikohdan tashqari munosabatlarga moyillik o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Bunda emotsional yaqinlik va nikohdan qoniqishning yuqori darajasi nikohdan tashqari munosabatlarga moyillikni kamaytiruvchi muhim himoya omillari sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Shuningdek, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash xotin-qizlarning emotsional resurslarini mustahkamlash, yolg'izlik hissin kamaytirish va emotsional defitsitning salbiy oqibatlarini yumshatishda muhim psixologik resurs hisoblanadi. Shu sababli nikohdan tashqari munosabatlarni faqat ayolning individual qarori yoki axloqiy xatti-harakati sifatida emas, balki shaxsiy, oilaviy va ijtimoiy-psixologik omillarning o'zaro ta'siri natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan murakkab psixologik hodisa sifatida kompleks o'rganish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] Bowlby J. A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development. – London: Routledge, 1988. – 224 p.
- [2] Gottman J. M., Silver N. The Seven Principles for Making Marriage Work. – New York: Harmony Books, 2015. – 288 p.
- [3] Hazan C., Shaver P. Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process // Journal of Personality and Social Psychology. – Washington, 1987. – Vol. 52. – № 3. – P. 511–524.
- [4] Reis H. T., Shaver P. Intimacy as an Interpersonal Process // Handbook of Personal Relationships / Ed. by S. Duck. – Chichester: Wiley, 1988. – P. 367–389.
- [5] Rusbult C. E., Martz J. M., Agnew C. R. The Investment Model Scale: Measuring Commitment Level, Satisfaction Level, Quality of Alternatives, and Investment Size // Personal Relationships. – 1998. – Vol. 5. – № 4. – P. 357–391.
- [6] Glass S. P., Wright T. L. Justifications for Extramarital Relationships: The Association between Attitudes, Behaviors, and Gender // Journal of Sex Research. – 1992. – Vol. 29. – № 3. – P. 361–387.
- [7] Atkins D. C., Baucom D. H., Jacobson N. S. Understanding Infidelity: Correlates in a National Random Sample // Journal of Family Psychology. – 2001. – Vol. 15. – № 4. – P. 735–749.
- [8] Allen E. S., Atkins D. C., Baucom D. H., Snyder D. K., Gordon K. C., Glass S. P. Intrapersonal, Interpersonal, and Contextual Factors in Engaging in and Responding to Extramarital Involvement // Clinical Psychology: Science and Practice. – 2005. – Vol. 12. – № 2. – P. 101–130.
- [9] Fincham F. D., May R. W. Infidelity in Romantic Relationships // Current Opinion in Psychology. – 2017. – Vol. 13. – P. 70–74.
- [10] Levinger G. A Social Psychological Perspective on Marital Dissolution // Journal of Social Issues. – 1979. – Vol. 35. – № 4. – P. 21–47.